

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

Прокопенко Аліна Віталіївна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Аналіз кредитного ризику банку

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки Прокопенко Аліни Віталіївни

Групи БС-81а

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ А. В.

Прокопенко

Керівник від кафедри к. е. наук, доцент _____

О. В. Дейнека

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему:
Аналіз кредитного ризику банку
Прокопенко Аліни Віталіївни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи: на сьогоднішній день кредитні операції є основним джерелом доходу вітчизняних банків. Їх висока прибутковість супроводжується підвищеним ризиком і залишається найбільшим фактором ризику банку. Як наслідок, банкам слід постійно вдосконалювати свої стратегії та тактики кредитування. Неефективність кредитних операцій банку є наслідком ризикової діяльності. Що по-перше, вплине на прибутковість банку, а по-друге, це може порушити ліквідність банку і в кінцевому підсумку призвести до банкрутства. Стабільність банківської установи прямо впливає на банківську систему в цілому. Тому, необхідність аналізу кредитного ризику робить вибрану тему пошуку більш релевантною.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження кредитного ризику на основі теоретичних та практичних аспектів кредитної діяльності АТ «Альфа-банк» та розроблення практичних рекомендацій щодо зменшення кредитного ризику.

Об'єкт дослідження: аналіз кредитного ризику банку.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів оцінки та аналізу кредитного ризику.

Основний результат роботи

У даній кваліфікаційній роботі було проведено аналіз кредитного ризику на прикладі АТ «Альфа-банк». Виходячи з усієї наведеної інформації можна зазначити, що кредитний ризик банку – це вартісний вираз ймовірності відхилення ризикової позиції від очікуваних результатів через невизначеність зовнішніх і внутрішніх факторів банку. В залежності від виду КР розрізняють індивідуальний та портфельний ризик. До методів оцінки кредитного ризику

можна віднести скоринг, методику Монте-Карло, методику НБУ, математичні методи, методику Базельського комітету.

На основі проведеного аналізу було з'ясовано, що АТ «Альфа-банк» дотримується усіх встановлених нормативів НБУ щодо кредитного ризику, також процентний дохід від кредитних операцій має тенденцію до збільшення, що говорить про ефективність кредитної діяльності. Але було виявлено і проблеми, перш за все це збільшення обсягу непрацюючих кредитів. На основі кореляційно-регресійного аналізу було встановлено, що саме зростаючий обсяг наданих кредитів найбільше впливає на КР. Було запропоновано низку методів для мінімізації та уникнення кредитного ризику.

Ключові слова: Кредитний ризик банку, кредитний портфель банку, кредитна діяльність банку.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 58 сторінках, з яких список використаних джерел із 41 найменувань. Робота містить 23 таблиці, 6 рисунків, а також 5 додатків.

Рік захисту роботи – 2022 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО

«___» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент(-ка) групи БС-81а інституту ННБіЕМ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Прокопенко Аліна Віталіївна

Тема роботи: Аналіз кредитного ризику банку

Затверджено наказом по СумДУ № 0430-VI від «10» червня 2022 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «16» червня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють здійснення банківської діяльності, праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань аналізу кредитного ризику статистична інформація та фінансова звітність АТ «Альфа-банк».

Зміст основної частини роботи: розглянути сутність та види кредитного ризику банку; дослідити основні ризик-фактори кредитної діяльності; вивчити методичні підходи щодо аналізу кредитного ризику; надати загальну характеристику діяльності АТ «Альфа-банк» та провести аналіз рівня кредитного ризику; обґрунтувати пропозиції щодо мінімізації кредитного ризику банку

Дата видачі завдання: «02» травня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____

О. В. Дейнека

Завдання прийнято до виконання «02» травня 2022 р. _____

А. В. Прокопенко

ЗМІСТ

Перелік скорочень, умовних познач, одиниць і термінів.....	6
Вступ.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ.....	9
1.1 Кредитний ризик банку: сутність та види	9
1.2 Характеристика ризик-факторів кредитної діяльності банку.....	14
1.3 Методичні підходи щодо аналізу кредитного ризику.....	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «АЛЬФА-БАНК».....	23
2.1 Загальна характеристика основних аспектів діяльності АТ «Альфа-банк».....	23
2.2 Аналіз рівня кредитного ризику АТ «Альфа-банк».....	29
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ	37
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
Додаток А НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРЕДИТНИЙ РИЗИК БАНКУ».....	51
Додаток Б ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКИ.....	53
Додаток В ФІНАНСОВІ ЗВІТИ АТ «АЛЬФА-БАНК» ЗА ПЕРІОД 2018-2020 рр.....	55
Додаток Г АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ДЕПОЗИТНИХ ВКЛАДЕНЬ БАНКУ	57
Додаток Д СКЛАД ТА СТРУКТУРА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «АЛЬФА-БАНК» ЗА ПЕРІОД 2018-2020 рр.....	59

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

КБ	Капітал банку
КПБ	Кредитний портфель банку
ФКР	Фактори кредитного ризику
БК	Банківське кредитування
КР	Кредитний ризик
КП	Кредитна політика

ВСТУП

Стабільна та надійна банківська система є запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку будь-якої національної чи регіональної асоціації. Основним завданням банківської системи є підтримка економічного зростання шляхом зміцнення економіки, використовуючи кредитні ресурси та перенаправляючи кошти у галузі, де їх бракує.

Надійність банківських установ є надзвичайно важливою для країн, які нещодавно запровадили ринкові механізми функціонування національної економіки. Банківська система України ще має накопичити власний досвід обмеження багатьох чинників, які можуть спричинити порушення її внутрішньої стабільності. Отже, адаптація методів та моделей оцінки банківських ризиків може розглядатися як одна із засад для створення власних, вітчизняних підходів щодо забезпечення довгострокової надійності як комерційних банків України, так і банківської системи країни в цілому.

На сьогоднішній день кредитні операції є основним джерелом доходу вітчизняних банків. Їх висока прибутковість супроводжується підвищеним ризиком і залишається найбільшим фактором ризику банку. Як наслідок, банкам слід постійно вдосконалювати свої стратегії та тактики кредитування.

Неефективність кредитних операцій банку є наслідком ризикової діяльності. Що по-перше, вплине на прибутковість банку, а по-друге, це може порушити ліквідність банку і в кінцевому підсумку призвести до банкрутства. Стабільність банківської установи прямо впливає на банківську систему в цілому. Тому, необхідність аналізу кредитного ризику робить обрану тему пошуку більш релевантною.

Тому метою даної роботи є дослідження кредитного ризику на основі теоретичних та практичних аспектів кредитної діяльності АТ «Альфа-банк» та розроблення практичних рекомендацій щодо зменшення кредитного ризику.

Досягнення поставленої мети зумовлює розв'язання таких завдань:

- визначити сутність, види та ризик-фактори кредитного ризику;
- дослідити методичні підходи щодо аналізу кредитного ризику;
- проаналізувати стан діяльності АТ «Альфа-банк»;
- проаналізувати кредитний ризик на прикладі АТ «Альфа-банк»;
- дослідити шляхи мінімізації кредитного ризику.

Об'єктом дослідження є аналіз кредитного ризику банку.

Предметом є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів оцінки та аналізу кредитного ризику.

У процесі дослідження застосовувалися такі методи: логічного узагальнення (для розкриття загальних положень щодо визначення поняття «кредитний ризик», його видів і факторів впливу; узагальнення підходів до методів його оцінювання, регулювання та контролю); комплексний підхід (для розкриття основних етапів оцінювання ризику); методи горизонтального, вертикального, коефіцієнтного аналізу (під час вивчення кредитного ризику АТ «Альфа-банк»); методи табличного та графічного зображення даних (під час вивчення кредитного ризику АТ «Альфа-банк»).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань здійснення банківської діяльності, офіційні дані Національного банку України та сайт АТ «Альфа-банк».

Теоретична основа дослідження – наукові праці вітчизняних і закордонних учених і фахівців із питань банківського ризику, аналізу впливів і попередження виникнення кредитного ризику банку.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

1.1 Кредитний ризик банку: сутність та види

За сучасних умов Україна перейшла до нових економічних відносин, які потребують трансформації банківського сектору, що включає впровадження нових банківських правил. Перехідний період визначає появу політичних, економічних та соціальних ризиків у банківській галузі. Слід зазначити, що основним ризиком у банківській діяльності є кредитний. Саме цей ризик домінує в системі банківських ризиків і є критичним, оскільки кредитування є основним видом діяльності банків, і більшість банків розширюють свою кредитну діяльність.

На сучасному етапі не існує одного поняття терміну «кредитний ризик», це призводить до появи великої кількості підходів до визначення, які узагальнено в Додатку А.1.

Шевчук А. М [26], Юденич М.Є. [35] розглядає ризик як недотримання своїх зобов'язань контрагентом банку згідно умов. Мостовенко Н.А. та Коробчук Т.І. [28] вважають, що КР – це ризик недоотримання прибутку через нездатність позичальника розрахуватись за своїми зобов'язаннями. Філь М. І. [34] визначає кредитний ризик, як невпевненість в поверненні коштів позичальником.

Найбільш узагальнено визначає сутність категорії кредитний ризик Національний банк України у методичних вказівках з інспектування банків «Система кількісної оцінки ризиків»: кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови [1].

Підсумовуючи результати вищенаведеного дослідження щодо визначення поняття «кредитний ризик», зазначимо, що немає єдиного підходу до визначення сутності поняття «кредитний ризик». Також, більшість науковців при визначенні керуються поняттям невиконання позичальником або неможливістю виконання

умов кредитного договору як єдиного джерела. Це призводить до того, що з визначення виключаються фактори, що призводять до його виникнення.

Як економічна категорія кредитний ризик характеризує економічні та правові відносини, що виникають між двома контрагентами – кредитором і позичальником через перерозподіл фінансових активів. Очевидно, що кожна пара опонентів формує свої стосунки, які не повторюються і не можуть бути точно визначені. Тому формалізувати процес оцінки рівня кредитного ризику досить важко.

Підсумовуючи, можна визначити кредитний ризик банку – вартісний вираз ймовірності відхилення ризикової позиції від очікуваних результатів через невизначеність зовнішніх і внутрішніх факторів банку.

На основі аналізу було визначено об'єкт, суб'єкт та джерело його походження.

Об'єктом КР є кредитна операція, при чому неможливо повністю точно оцінити ефективність і умови здійснення. Згідно праць вітчизняних авторів, банк визначає кредитний ризик наступними операціями [2]:

- а) кредити, надані юридичним та фізичним особам;
- б) кредити та вимоги до банків;
- в) фінансова дебіторська заборгованість;
- г) дебіторська заборгованість за господарською діяльністю;
- д) боргові цінні папери;
- е) акції та інвестиції в інші компанії;
- ж) похідні фінансові активи.

Суб'єкт КР – це персона або колектив, які цікавляться результатами управління щодо об'єкту ризику і мають знання щодо керування й прийняття рішень стосовно об'єкта.

Джерела кредитного ризику – це фактори, які спричиняють нездатність визначення КР під час здійснення кредитної операції. Детальнішу інформацію наведено на рисунку 1.1 [3].

Рисунок 1.1 – Основні джерела виникнення КР банку

Для того, щоб ефективно розробити напрямки заходів управління стосовно кредитних ризиків можна класифікувати їх за різними ознаками.

Класифікація КР наведена у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Класифікація кредитних ризиків [4, 5, 6]

Критерії класифікації кредитних ризиків	Види кредитних ризиків
За рівнем виникнення	Індивідуальний кредитний. Портфельний кредитний
За фінансовими наслідками	Кредитний ризик, наслідком якого є фінансові втрати. Кредитний ризик, наслідком якого є втрачена вигода. Кредитний ризик, наслідком якого є фінансовий дохід
За сферою виникнення	Зовнішній (систематичний). Внутрішній (несистематичний)
За ймовірністю реалізації	Реалізований кредитний ризик. Потенційний кредитний ризик
За статусом позичальника	Ризик при кредитуванні корпоративних клієнтів. Ризик при кредитуванні юридичних осіб. Ризик при кредитуванні фізичних осіб. Ризик при кредитуванні банків. Ризик при кредитуванні інсайдерів

Продовження таблиці 1.1

Критерії класифікації кредитних ризиків	Види кредитних ризиків
За можливістю прогнозування	Прогнозований кредитний ризик. Непрогнозований кредитний ризик
За характером охоплення	Індивідуальний. Портфельний
За видом кредитної операції	Ризик при безпосередній видачі кредиту. Ризик при операціях з векселями. Ризик при лізингових операціях. Ризик при факторингових операціях. Ризик при гарантійних операціях
За можливістю прийняття	Ризик, що береться банком самостійно. Ризик, що передається страховій компанії (гаранту, поручителю). Ризик, що розподіляється між іншими банками (при консорціумному кредитуванні)

Впроваджені критерії класифікації кредитних ризиків мають у собі загальну оцінку конкретних ознак, які включають елементи системи управління ризиками. Управління є необхідною умовою зниження кредитного ризику. Дана структуризація – найбільш відома та ефективна тому, що вона дає можливість управляти кредитним ризиком.

Виділяють основні види КР:

- індивідуальний;
- портфельний.

Узагальнену інформацію про види можна розглянути в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Види кредитних ризиків

Вид	Характеристика
Індивідуальний кредитний ризик	Він відображає міру того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком згідно умов кредитного договору і при цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням за кредитом для покриття збитків від кредитної операції. Джерелом індивідуального кредитного ризику банку виступає конкретний фінансовий інструмент – будь-який контракт, результатом якого є створення фінансового активу одного суб'єкта господарювання і фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу іншого суб'єкта господарювання [7]. Цей ризик поєднує кредитний ризик стосовно позичальника і кредитний ризик щодо забезпечення за кредитом.

Продовження таблиці 1.2

Вид	Характеристика
Портфельний кредитний ризик	Він характеризує сукупний ризик за всіма кредитним операціями та зобов'язаннями банку з кредитування і виявляється у зменшенні вартості активів банку. Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, а саме: кредитний портфель, портфель цінних паперів, дебіторська заборгованість тощо. ПКР слід визначити як загрозу фінансовому стану банківської установи, що виникає через вплив залежних на незалежних від банку факторів, що виявляється у зниженні вартості сукупних кредитів банку[8].

Згідно даних можна зробити висновок, що індивідуальний КР залежить від окремих контрагентів і може виникнути через відсутність забезпечення по кредиту. На противагу індивідуальному, портфельний КР – це сукупна заборгованість банку за всіма операціями, і виникає через вплив різних факторів.

Отже, на основі проведеного дослідження було встановлено що КР є багатогранним поняттям. На основі праць різних авторів було встановлено єдиний узагальнений варіант трактування поняття «кредитний ризик»: вартісний вираз ймовірності відхилення ризикової позиції від очікуваних результатів через невизначеність зовнішніх і внутрішніх факторів банку. Також вивчено основні класифікаційні ознаки, з яких найголовнішим є поділ кредитного ризику на портфельний та індивідуальний.

1.2 Характеристика ризик-факторів кредитної діяльності банку

Причини виникнення кредитного ризику мають різне походження. Для того, щоб у повній мірі проаналізувати КР, потрібно насамперед здійснити його ідентифікацію, тобто визначити та описати всі фактори його появи.

Фактори це конкретні умови і обставини, які призводять до ризиків в діяльності банківських установ. Тобто вони і є джерелами появи банківських ризиків. Отже, факторами кредитного ризику виявляються причини, які впливають на можливість того, що банк-кредитор втратить всю або частину суми кредиту чи відсотки відсотки за ними. Усі фактори, до якої б групи вони не належали, взаємозалежні та разом впливають на рівень кредитного ризику. Чинники кредитного ризику включають [9]:

а) велика кількість кредитів малій групі позичальників або галузей, тобто кредитна діяльність комерційних банків зосереджена в якійсь одній сфері економіки, часті зміни кредитної політики;

б) велика кількість негативно класифікованих активів;

в) збільшення частки нових позичальників: надмірна впевненість у якісному забезпеченні кредитів, незадовільний розподіл КР;

г) кредити та позики зросли у відношенні до регулятивного капіталу банків та загальних активів;

д) активне розширення кредитування за структурою, термінами, рівнем зростання або методом розрахунку;

е) відсутність достатньої інформації для оцінки КР;

ж) економічна та політична ситуація в країні чи регіоні;

з) кредитоспроможність, репутація та тип позичальника;

л) зловживання посадовими обов'язками працівника банку;

п) шахрайство з боку позичальника.

Якщо брати сферу виникнення кредитних ризиків, то їх фактори можна об'єднати у дві групи:

- екзогенні («зовнішні», пов'язані з економічним середовищем);
- ендогенні («внутрішні», спричинені неправильною поведінкою банку).

Можливість банку керувати зовнішніми факторами обмежена, хоча своєчасні дії в управлінні можуть до певної міри пом'якшити їх вплив і запобігти великим збиткам. А от що стосується внутрішніх факторів, то банк у повній мірі може вплинути на них, та запобігти негативного впливу. Як уже було з'ясовано, що для ефективного аналізу та впливу на ФКР банківських установ доцільно запропонувати їх загальну класифікацію, яка включає як природу та специфіку, так і можливість нейтралізувати їхню негативну дію на результати кредитної діяльності банків. У своїй праці інфраструктура ринку Белянко Л.Л. [10] ризик-фактори кредитного ризику розглядає обов'язково на трьох рівнях: мезо-, макро- та мікро- (рисунок 1.2).

Рисунок 1.2 – Ризик фактори у моделях стрес-тестування кредитного ризику банків

Розглянувши всі вищезазначені фактори, можна більш детально дослідити ризик-фактори на макрорівні у таблиці 1.3. На мезорівні ключові ризик-фактори враховують коливання цін на сировинних ринках; політичні конфлікти та санкції; зростання боргового тягаря як загрозу фінансовій та економічній безпеці країн.

Таблиця 1.3 – Характеристика ключових ризик-факторів на макрорівні

Фактор	Характеристика
Циклічність	є об'єктивною формою розвитку національної економіки і світового господарства як єдиного цілого.
Цінова стабільність	описує ситуацію, що характеризується забезпеченням і підтриманням низьких, стабільних темпів інфляції в середньостроковому періоді, які не чинять негативного впливу на суб'єктів господарської діяльності та сприяють стійкому економічному зростанню.
Соціально-економічна стабільність	характеризується збалансованим та поступальним розвитком суспільства країни у процесі створення та споживання нею матеріальних благ.
Регулятивна або інституційна стабільність	реалізується через політику держави як регулятора соціально-економічних процесів.
Стійкість внутрішнього сектору	визначає розвиток внутрішнього ринку країни у розрізі галузей, регіонів, секторів економіки
Стійкість зовнішнього сектору	аналізується через обсяги експорту та імпорту країни, співвідношення експорту до імпорту, коливання валютного курсу країни, сальдо поточного рахунку та сальдо платіжного балансу.

Як видно з таблиці 1.3 до групи зовнішніх чинників належать стан та перспективи розвитку економіки країни в цілому, грошово-кредитна, зовнішня і внутрішня стабільність держави та можливі її зміни в результаті регулювання. Внутрішні ж чинники у свою чергу можуть бути пов'язані як з діяльністю банку-кредитора, так і з діяльністю позичальника (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Характеристика ключових ризик-факторів на мікрорівні

Фактор	Характеристика
Кредитний потенціал	частка кредитного портфеля банку в активах, якість кредитної політики, активність на МБР, частка недіючих кредитів.
Репутація	довіра до банку, якість сервісу, соціальна позиція банку у сфері кредитування, рекламна політика.
Волатильність процентних ставок	відсоткових ставок за кредитами у національній та іноземній валютах і їх відношення до ставок за депозитами.
Волатильність процентних доходів	Дохідність КО, частка процентних доходів за кредитними операціями у доходах банку за активними операціями.
Концентрація	частка наданих кредитів по галузях економіки, регіонах тощо.
Профіль позичальників	вік, стать та соціальний статус позичальників, кількісні зміни у категоріях позичальників.

Отже, як висновок можна сказати, що ризик-фактори розглядаються на трьох рівнях: мезо-, макро- та мікро-. При чому, для того, щоб зменшити ризик неповернення кредиту найважливішими є фактори на мікрорівні, адже саме на них банк має змогу вплинути.

1.3 Методичні підходи щодо аналізу кредитного ризику

Кредитна діяльність є найбільш прибутковим, проте є ризикованим видом банківської діяльності. Високий кредитний ризик може спричинити банкрутство банку, а через його положення в економіці, до цілого ряду банкрутств, пов'язаних з ним суб'єктів господарювання. З цього випливає, що ефективне управління є важливою умовою аналізу і оцінки КР.

Визначимо поняття процесу управління ризиками: «це послідовність етапів, реалізація яких допомагає банку виявити ризики, здійснити оцінку їх розміру, провести їх моніторинг, а також здійснити контроль своєї ризикової позиції, та який враховує взаємозв'язки між різними видами ризиків» [11]. Для ефективного управління необхідно розробити методику оцінки КР.

Створення економіко-математичних методів є системно важливою складовою при аналізі кредитним ризиком, такі методи детально досліджуються науковцями, однак умови господарювання мають непостійний характер і вимагають нових підходів у вирішенні проблем та поставлених завдань [12].

Методи оцінки кредитного ризику ґрунтуються на наступному підході: величина КР вимірюється сумою, що може бути загублена при несплаті або простроченні виплати заборгованості [13].

У вітчизняній та закордонній практиці виділяють такі методи:

- скоринг;
- методика Монте-Карло;

- математичні методи;
- методика Базельського комітету.

Окремо можна виділити методику НБУ, а саме, поділ позичальника на класи. У Додатку Б наведена більш детальна характеристика щодо кожного з методів.

Також можна виділити кількісний та якісний аналіз.

Перший полягає в оцінці кредитоспроможності позичальника і характеризується низкою методів (рис.1.3).

Рисунок 1.3 – Методи кількісного аналізу оцінки кредитного ризику

Якісний аналіз КР полягає в виявленні джерел ризику. Його слід здійснювати у наступних аспектах (рисунок 1.4):

Рисунок 1.4 – Аспекти здійснення якісного аналізу оцінки кредитного ризику

Відсутність єдиної системи показників діяльності фінансової установи є однією із проблем оцінки кредитного ризику Україна. У Постанові Правління НБУ 351 [14] визначення ризику кредитування базується на аналізі кількісних показників, фінансова стійкості, склад і процедура розрахунку яких є стандартизованою.

При аналізі кредитної діяльності застосовуються різні прийоми – від найпростіших формул до складних математичних моделей. За приклад ми візьмемо оцінку ризику кредиту, використовуючи просту методику за трьома напрямками: аналіз руху і оборотності кредитів, аналіз захищеності кредитного портфеля та дослідження ефективності кредитних операцій.

Але, перш за все, слід визначити рівень непрацюючих кредитів банку. Цей показник розраховується на основі даних про обсяг непрацюючих кредитів та обсягу кредитного портфеля в цілому. Також, для визначення ризикової кредитної політики банку слід зробити аналіз прострочених кредитів банку за строками – це дозволить у повній мірі оцінити некомпетентність щодо управління КР.

Наступним етапом є аналіз виконання банком нормативів кредитних ризиків Н7, Н8, Н9. Дослідження динаміки та порівняльна характеристика показників покажуть ризиковість кредитної політики банку.

Що стосується визначення кредитного ризику при оцінці кредитної діяльності, то спочатку слід зробити аналіз руху і оборотності кредитів. Він передбачає дослідження фінансової звітності, з якої можна визначити питому вагу нових кредитів відносно залишку позикової заборгованості на кінець звітного періоду, тобто коефіцієнт надання, коефіцієнт погашення кредитів, співвідношення дебетових та кредитових оборотів.

а) Коефіцієнт надання позик характеризує активність БК та показує частку кредитів на кінець періоду в балансі кредитних вкладень. Він розраховується за наступною формулою:

$$K_{\text{над}} = \frac{\text{Оборот з видачі нових позик за період}}{\text{Кредити клієнтам на кінець періоду}} \quad (1.1)$$

б) Коефіцієнт погашення позик доповнює першу формулу і описує дисципліну погашення позики. Якщо перший показник вказує на те, що комерційні банки встановили обмеження на суму нових кредитів, то другий показник свідчить про те, що частка погашення кредитів, виданих до звітнього періоду, була низькою. Він розраховується наступним чином:

$$K_{\text{пог}} = \frac{\text{Оборот з погашення позик за період}}{\text{Кредити клієнтам на початок періоду} + \text{Оборот з видачі нових позик за період}} \quad (1.2)$$

в) Коефіцієнт співвідношення дебетового і кредитового обороту за позиками розраховується за формулою:

$$K_{\text{сп}} = \frac{\text{Оборот з видачі нових позик за період}}{\text{Оборот з погашення позик за період}} \quad (1.3)$$

Якщо дебетовий оборот більший за кредитовий, то це свідчить про небезпечну політику банку з нарощування видачі позик та поганого їх повернення.

г) Швидкість обертання позик розраховується так:

$$K_{\text{сп}} = \frac{\text{Оборот з погашення позик за період}}{\frac{(\text{Кредити клієнтам на початок періоду} + \text{Кредити клієнтам на кінець періоду})}{2}} \quad (1.4)$$

д) Тривалість одного обороту має таку формулу:

$$K_{\text{сп}} = \frac{365}{\text{Швидкість обертання позик}} \quad (1.5)$$

Чим менше оборот кредитних вкладень за період, тим довший цикл 1 обороту.

Велику роль у аналізі кредитного ризику відіграє аналіз здатності захистити кредитний портфель від можливих втрат. Отже, слід розрахувати наступні коефіцієнти:

– Коефіцієнт забезпеченості позик (Кз.п.) розраховується як співвідношення суми забезпечення за кредитами (З) та загальної суми кредитів (П) [15]:

$$K_{з.п.} = \frac{3}{\Pi} \quad (1.6)$$

Цей показник описує, наскільки добре банк захищений від втрат по кредитах через зовнішні фактори, такі як гарантії, застави, страхування.

– Коефіцієнт захищеності позик (Кзах.) розраховується як відношення резервів на покриття збитків за позиками (Р) до загальної суми кредитів (Π):

$$K_{з.п.} = \frac{P}{\Pi} \quad (1.7)$$

– Коефіцієнт покриття позик власним капіталом (Кз.к.) розраховується як відношення капіталу банку (К) до загальної суми кредитів (Π) [16]:

$$K_{з.п.} = \frac{K}{\Pi} \quad (1.8)$$

Цей показник вказує, яка частина кредитного портфеля фінансується за рахунок власного капіталу. Збільшення цього коефіцієнта свідчить про те, що захист позик акціонерним капіталом зростає.

Також одним із важливих етапів оцінки кредитного ризику є здійснення аналізу ефективності кредитних операцій банку. Для цього нам необхідно розрахувати наступні коефіцієнти [16]:

– Рентабельність кредитних операцій розраховується наступним чином:

$$P = \frac{\text{Процентні доходи за кредитами клієнтам}}{\text{Строкові кошти фізичних осіб}} \quad (1.9)$$

– Дохідність кредитних операцій на одиницю кредитних вкладень розраховується за такою формулою:

$$P = \frac{\text{Процентні доходи за кредитами клієнтам}}{\text{Середні кредити та заборгованість клієнтів}} \quad (1.10)$$

– Дохідність кредитних операцій на одиницю активів має наступну структуру розрахунку:

$$P = \frac{\text{Процентні доходи за кредитами клієнтам}}{\text{Середні активи}} \quad (1.12)$$

– Питома вага доходів від кредитних операцій у загальній сумі доходів розраховується як співвідношення процентних доходів за кредитами та доходу банку:

$$P = \frac{\text{Процентні доходи за кредитами клієнтам}}{\text{Доходи банку}} \quad (1.13)$$

Отже, підсумувавши все вищезазначене можна визначити, що серед зарубіжних методів оцінки кредитного ризику виділяються такі, як: скоринг, методика Монте-Карло, математичні методи, методика Базельського комітету. До національних можна віднести методику НБУ. І як висновок, зазначимо, що дослідивши нормативи КР, проаналізувавши рівень непрацюючих кредитів, рух і оборотність кредитів, захищеність кредитного портфеля та визначивши ефективність кредитних операцій, можна оцінити в повному обсязі кредитну діяльність АТ «Альфа-банк» та виявити ризики пов'язані з цією сферою.

2 АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «АЛЬФА-БАНК»

2.1 Загальна характеристика основних аспектів діяльності АТ «Альфа-банк»

АТ «Альфа-Банк» – один із найбільших українських комерційних банків з міжнародним капіталом. Банк є частиною ABN Holdings SA (ABNH), приватної інвестиційної холдингової компанії, що знаходиться в Люксембурзі. Банк засновано в 1992 році. За даними Національного банку України, банк є лідером у всіх сферах банківського ринку, є одним із найстабільніших та найнадійніших банків України, а також входить у десятку фінансових установ країни за розміром активів. АТ «Альфа-Банк» Україна надає такі послуги [17]:

- розрахунково-касове обслуговування;
- кредитування;
- депозити;
- управління коштами;
- міжбанківські операції;
- лізинг;
- овердрафт.

Більш детально поглянемо на структуру власності:

а) ABN Ukraine Ltd. (ABN Ukraine Ltd.) – є акціонером Банку і володіє 42,3994% акцій. Місцезнаходження: Нікосія, Кіпр.

б) ABN Holdings S.A. є акціонером Банку, володіє 57,6006% акцій. Розташування: Люксембург, Велике Герцогство Люксембург.

Мережа відділень Банку на кінець дня 31.12.2020 нараховувала 218 відділень у 81-му населеному пункті України:

- 23 відділення в ТЦ «Епіцентр»;
- 5 – А-клубів;
- 2 касових відділення;

- 4 відділення в ВУЗах;
- 1 міні відділення;
- 12 відділень - кас перерахунку;
- 171 універсальне відділення.

Для аналізу кредитного ризику розглянемо детальніше фінансові показники діяльності банку. Джерелом інформації є фінансова звітність «Альфа-банк», яка представлена у Додатку В. Виходячи з наведених даних, можна проаналізувати динаміку та структуру пасивів банку. Більш детальна інформація наведена в таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Аналіз динаміки складу та структури пасивів АТ «Альфа-банк» за 2018-2021 рр.

Пасиви	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Власний капітал	5041088	8,36	8519413	11,85	9622971	9,86	12905990	11,15
Зобов'язання	55246114	91,64	63389966	88,15	87969991	90,14	102806313	88,85
Усього пасивів	60287202	100	71909379	100	97592962	100	115712302	100
Співвідношення власного капіталу і зобов'язань	0,09		0,13		0,11		0,13	

Як свідчать дані, наведені в таблиці 2.1, вагому частку займають зобов'язання. При чому найбільший відсоток був у 2018 – 91,64%. Варто зазначити, що власний капітал у 2019 в порівнянні з 2018 роком виріс на 11,85%, а в 2020 році зменшився майже на 2%. Що стосується 2021 року, то за цей період прослідковується значний ріст за всіма показниками. Слід звернути увагу на те, що пасиви банку з кожним роком збільшувались, що свідчить про стабільний розвиток банку.

Оцінка діяльності АТ «Альфа-банк» передбачає здійснення аналізу структури капіталу банку. Це дослідження дозволить у повній мірі оцінити КБ та виявити можливі проблеми, які прямо впливають на кредитний ризик банку. Відповідні дані наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка складу та структури власного капіталу АТ «Альфа-банк» за 2018-2021 рр., тис. грн.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Статутний капітал	12179756	28726248	28726248	28726248
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739630	2367572	2367572	2367571
Резервні та інші фонди банку	353769	1228425	1421007	1536486
Резерви переоцінки	11272	136032	65242	26355
Нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)	-8243339	-23938864	-22957098	-19750670
Усього власного капіталу	5041088	8519413	9622971	12905990

Наведені дані дозволяють зазначити, що власний капітал банку з кожним роком зростає, і як результат у 2021 році у порівнянні з 2018 роком капітал збільшився на 350 %. В структурі найбільшу частку займає статутний капітал – 298,5, а найменшу резерви переоцінки – 0,6%. Прослідковується, що в 2020 році статутний капітал у структурі збільшився на 56,91% у порівнянні з 2018, а в порівнянні з 2019 зменшився на 38,67.

На наступному етапі варто здійснити аналіз активних операцій АТ «Альфа-банк». В таблиці 2.3 представлений аналіз активів за видами операцій.

Таблиця 2.3 – Аналіз активів, згрупованих за видами операцій АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Агреговані статті активів	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Готівка і прирівняні до неї кошти	9695179	16,08	13473472	18,74	24264327	24,86
Інвестиції	6248628	10,36	11315286	15,74	13186328	13,51
Кредити	41458028	68,77	39750119	55,28	48041507	49,23
Споруди й обладнання банку	1099721	1,82	3692290	5,13	3617050	3,71
Інші активні операції	1785646	2,96	3678212	5,12	8483750	8,69
Всього активів	60287202	100,00	71909379	100,00	97592962	100,00

Аналізуючи агреговані статті активів, зазначимо, що найбільшу частку займають кредити банку. Також вагомою складовою є готівка та прирівняні до неї кошти, і з кожним роком як частка в структурі, так і сума зростає. Це вказує на розвиток банку. А що стосується неліквідних активів, то вони займають маленьку частку, що зменшує ризиковість банку. Отже, як висновок, можна сказати, що найбільш активно банк здійснює кредитну діяльність, і це не дивно. Але у свою чергу дана сфера піддається найбільшій ризикованості, оскільки є велика можливість неповернення кредитів, не виключені також і втрати через шахрайство. Також саме кредитна сфера вимагає суворого контролю та правильної політики – адже наявність будь-яких порушень прямо впливає на фінансовий результат банку, а отже і на всю банківську систему в цілому.

Аналіз доходів і витрат є одним з найголовніших напрямків дослідження діяльності банку, оскільки дозволяє на підставі проведеного дослідження здійснювати контроль за рентабельністю банків, рівнем витрат банківських установ тощо. Динаміка доходів і витрат наведена в таблиці 2.4

Таблиця 2.4 – Динаміка доходів і витрат АТ «Альфа-Банк» за 2018-2021 рр., тис. грн.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Усього доходів	9 329 426	11896 627	13025 695	18210761
Усього витрат	-8019166	-9970807	-11870910	-14891641
Чистий фінансовий результат	1 310 260	1 925 820	1 154 785	3 319 120

За результатами проведених досліджень встановлено, що загальний розмір доходів АТ «Альфа-Банк» протягом досліджуваного періоду має тенденцію до збільшення. Так, на початок 2018 року їх розмір складає 9 329 426 тис. грн, а станом на 2021 рік цей показник становить 18210761 тис. грн. За період, що аналізується, спостерігається коливання прибутку. З даних таблиці видно, що фінансовий результат зріс на 47% з 2018 до 2019 років, але потім прослідковується різке зниження на 67% у 2020 році. На це вплинула низка факторів. І в першу чергу збільшення витрат у 2020 році з 8019166 тис. грн на 2018 рік аж до 14891641 тис. грн. на 2021 рік. Зазначимо, що для аналізу

кредитної діяльності АТ «Альфа-банк» перш за все слід з'ясувати обсяги наданих кредитів за останній період (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка обсягу та частки кредитів у загальних активах АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Кредити клієнтам	32458158	39199834	47838898
Активи банку	60287202	71909379	97592962
Коефіцієнт питомої ваги кредитів у загальних активах банку	0,54	0,55	0,49
Темп зростання кредитних вкладень	1,16	1,21	1,22
Темп приросту кредитних вкладень	0,16	0,21	0,22

Аналізуючи кредити клієнтів банку, можна сказати, що вони складають достатньо вагому частку в активах банку. Так за 2019 рік питома вага кредитів у загальних активах займала 55%, а от у 2020 зменшилася до 49%. Це свідчить про те, що активні операції банк здійснює в основному надаючи кредити. Якщо аналізувати динаміку кредитів, то з кожним роком обсяг стабільно збільшується, означаючи розвиток кредитних операцій. Також темп росту та приросту збільшується з кожним роком, що має позитивний результат. Важливе місце в оцінці стану АТ «Альфа-банк» належить дослідження валютної діяльності (табл.2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки валютної діяльності АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (абсолютне)		
				2019/ 2018	2020/ 2019	2020/ 2018
Активи в іноземній валюті, тис. грн.	31596143	29732904	44255509	-1863239	14522605	12659366
Загальна сума активів, тис. грн.	60287202	71909379	97592962	11622177	25683583	37305760
Темп приросту валютних активів, %	16,90	-5,90	48,84	-22,80	54,74	31,94
Масштаби валютної діяльності (питома вага валютних активів), %	52,41	41,35	45,35	-11,06	4,00	-7,06

Аналізуючи дані таблиці, можна прослідкувати, що валютна діяльність банку має великі масштаби. У 2018 році вона перевищила навіть 50%. Це може свідчити лише про те, що банк інтенсивно здійснює активні операції в іноземних валютах. У деяких випадках, навіть активніше ніж у національній валюті. Про це свідчить темп приросту валютних активів. І видно, що у 2020 році приріст становив майже 50%. Тому діяльність з валютними активами набирає обертів.

Для більш детального вивчення депозитної системи АТ «Альфа-банк» розглянемо аналіз динаміки складу та структури депозитів АТ «Альфа-банк» (Додаток Г). Для таблиці обрано дані розподілу коштів клієнтів за галузями економіки. Виходячи з зазначених даних, беручи до уваги 2020 рік, найбільша частка належить фізичним особам-резидентам. Це означає, що основні ресурси банк отримує саме від цієї галузі. Що ж стосується найменшої частки у структурі, то у 2020 році це однозначно виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, причому в порівнянні з 2019 роком цей показник зменшився у 6 разів. Як висновок можна сказати, що загалом зобов'язання банку збільшуються з кожним роком майже в усіх галузях. Це свідчить про стабільну частину ресурсів банку, також це позитивно впливає на ліквідність та зменшує залежність від міжбанківських позик.

Отже, виходячи з отриманих даних, можна зазначити, що АТ «Альфа-банк» функціонує стабільно. Власний капітал з кожним роком збільшується, що показує ефективність політики щодо управління капіталом. Також банк інтенсивно здійснює активні операції в іноземних валютах, що в деяких випадках навіть перевищує операції в національній валюті. Депозити, як і кредити, мають тенденцію до росту і це свідчить про стабільний розвиток банку.

2.2 Аналіз рівня кредитного ризику АТ «Альфа-банк»

Кредитний ризик являється найбільш значущим та неабияк впливає на загальний стан банку. Отже, проведемо аналіз КР та дізнаємося на що саме треба звернути увагу банку для покращення його фінансового стану.

У додатку Додаток Д.1 та Д.2 представлено обсяги кредитних операцій у розрізі різних сфер діяльності.

Виходячи з даних, наведених у таблиці Д.1, можна зазначити наступне:

– найбільшу частку в загальній сумі наданих кредитів займають кредити юридичним особам. Саме клієнти з корпоративною діяльністю переважають у діяльності банку, при чому у 2020 році обсяг значно зріс. Це свідчить про те, що умови банку задовольняють клієнтів.

– Також важлива частка кредитів належить фізичним особам на поточні потреби, сума з кожним роком зростає, що свідчить про те, що банк активно впроваджує нові інновації для залучення клієнтів.

– А от найменшою популярністю користується лізинг для фізичних осіб, при чому банк почав надавати ці послуги тільки в 2020 році.

Якщо розглядати аналіз складу та структури кредитів за видами економічної діяльності, то можна зазначити, що АТ «Альфа-банк» не націлений на якийсь окремий сектор. Він надає різні послуги за всіма галузями. Якщо брати 2018 рік, то значна сума кредитів надана сільському господарству, електроенергетиці та клієнтам у сфері машинобудування – саме ці сектори переважали. А от якщо брати 2020 рік, то ситуація стає гіршою. Кредити у галузі машинобудування та електроенергетики у структурі скоротилися більше ніж на половину. Це свідчить про те, що банк націлений більше на фізичних осіб.

Більш детально розглянемо кредитний портфель банку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз якості кредитного портфеля АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Не прострочені	11421787,00	73,93	15825650,00	54,02	15070300,00	54,00
1-30 днів	549041,00	3,55	814097,00	2,78	884369,00	3,17
31-90 днів	265255,00	1,72	406358,00	1,39	432258,00	1,55
91-365 днів	449059,00	2,91	889835,00	3,04	1317226,00	4,72
Більше ніж 365 днів	2763909,00	17,89	11358325,00	38,77	10203240,00	36,56
Всього кредитів	15449051,00	100,00	29294265,00	100,00	27907393,00	100,00

Узявши до уваги вищенаведені дані щодо обсягу прострочених кредитів АТ «Альфа-банк», можна зазначити, що більшість кредитів виплачуються вчасно. Але прослідкувавши за динамікою на протязі 3 років, видно, що сума прострочених кредитів поступово збільшується, що негативно впливає на діяльність банку. Заборгованість до 365 днів має невелику частку у сумі кредитів. Це означає, що більшість кредитів повертається протягом року. А от що небезпечно впливає на діяльність банку, так це те, що прострочення боргу більш ніж на 365 днів складає майже сорок відсотків. Як результат банк повинен збільшувати свої резерви.

Велику роль у аналізі кредитного ризику відіграє аналіз здатності захистити кредитний портфель від можливих втрат. Відповідно до НБУ, рівень покриття резервами непрацюючих кредитів постійно зростає та становить приблизно 95%. Але що стосується АТ «Альфа-банк», то тут ситуація дещо інша.

У таблиці 2.8 наведені показники для визначення суми резервів на покриття збитків.

Таблиця 2.8 – Оцінка рівня захищеності від можливих втрат на прикладі АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (абсолютне)		
				2019/ 2018	2020/ 2019	2020/ 2018
Кредити клієнтам, тис. грн	32458158	39199834	47838898	6741676	8639064	15380740
Резерви на покриття збитків за позиками, тис. грн	9159707	15879076	14816156	6719369	- 1062920	5656449
Сума забезпечення за кредитами (застанова), тис. грн	18309183	32311145	39872872	14001962	7561727	21563689
Коефіцієнт забезпеченості позик	0,56	0,82	0,83	0,26	0,01	0,27
Коефіцієнт захищеності позик	0,28	0,41	0,31	0,12	-0,10	0,03
Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	0,16	0,22	0,20	0,06	-0,02	0,05

Відповідно до вищенаведених коефіцієнтів, можна зробити наступні висновки: сума забезпечення, резерви та кредити клієнтам за три роки значно зросли. Це свідчить про позитивну діяльність кредитної політики банку та більший контроль позичальників щодо застави. Як бачимо коефіцієнт забезпеченості позик з кожним роком збільшується, і це показує, що рівень захищеності банку від втрат за позиками за рахунок зовнішніх факторів стає все більш стійким. Коефіцієнт захищеності позик хоч і збільшився у 2019 році, у 2020 році все ж повернувся до рівня 2018, але ми бачимо незначне зростання. Це свідчить про збільшення резервів і зменшення втрат. Коефіцієнт покриття позик власним капіталом має таку ж саму ситуацію. У 2019 році він зріс і це показує посилення захищеності кредитів власним капіталом.

Згідно Постанови Правління НБУ № 351 Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [13] банківська система України змінила правила оцінки розміру КР, і як результат з'явилася категорія «непрацюючі кредити».

Саме дослідження динаміки неповернення кредитів дасть змогу якнайкраще оцінити кредитний ризик. Дані НБУ щодо непрацюючих кредитів (NPL) свідчать

про скорочення їх обсягів у портфелі АТ «Альфа-банк». При цьому кредитний портфель працюючих кредитів за останні 3 роки збільшився.

В таблиці 2.9 наведено аналіз обсягу непрацюючих кредитів, як результат ризикової кредитної політики банку.

Таблиця 2.9 – Аналіз обсягу та рівня непрацюючих кредитів АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр. [18]

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (абсолютне)		
				2019/ 2018	2020/ 2019	2020/ 2018
Обсяг непрацюючих кредитів банку (NLP), млн грн	8 100	21 752	19 240	13 652	-2 512	11 140
Обсяг кредитного портфеля банку, млн грн	51 724	58 517	65 757	6 793	7 240	14 033
Рівень непрацюючих кредитів банку (NLP ratio), %	15,7	37,2	29,3	22	-8	14

Спираючись на дані вищенаведеної таблиці, зазначимо, що протягом останніх трьох років непрацюючі кредити займають незначну частку у загальному обсязі КПБ. Аналізуючи дані можна побачити, що NPL в АТ «Альфа-банк» коливається, і становить 29,3% на початок 2021 року. Відсоток зріс з початку 2018 року, але у 2020 році державні банки разом з АТ «Альфа-банк» провели масштабну роботу, і це дозволило знизити частку непрацюючих кредитів. Що ж стосується обсягу непрацюючих кредитів, то тут ситуація набагато гірша – за 2 роки він зріс у 2,5 рази і в 2020 році становив 19240 млн. грн. Така ж сама ситуація стосовно обсягу кредитного портфеля банку. Все це вказує на збільшення ризику непрацюючих кредитів.

Слід зауважити, що кредитний ризик, згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України, оцінюється розрахунком нормативів КР (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Оцінка рівня нормативів кредитного ризику АТ «Альфа-банк» за 2018-2021 рр. [19]

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Нормативне значення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	33,46	14,35	18,32	14,72	не більше 25 %
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	242,63	77,32	112,66	96,28	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	0,45	14,58	12,97	12,20	не більше 25 %

Проаналізувавши кредитні нормативи АТ «Альфа-банк», можна зробити висновки щодо їх дотримання. Норматив Н7 обмежує ймовірність кредитних небезпек, що виникають через несплати окремим боржником своїх зобов'язань. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента у 2018 році значно перевищує нормативне значення. А от у 2020 та 2019 значення даного нормативу покращується, що є в межах норми. Норматив великих кредитних ризиків у 2018 та 2020 роках мають значення вище нормативного. Це означає, що банк має значну кількість великих кредитних ризиків. Але, оскільки розмір показника не був більшим за восьмикратний розмір регулятивного капіталу, то великі кредитні ризики знаходяться на прийнятному відносно регулятивного капіталу рівні. У нормативі максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними банком особами (Н9) у 2019 та 2020 роках прослідковується перевищення показників. Це характеризується високою часткою зобов'язань перед пов'язаними з банком особами стосовно статутного капіталу через ризики їх не погашення та порушення фінансової стійкості.

Для визначення кредитного ризику АТ «Альфа-банк» проаналізуємо оборот з видачі та погашення позик, взятих на прикладі кредитів в поточну діяльність, що

надані суб'єктам господарювання, які обліковуються за амортизованою собівартістю (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Аналіз руху і оборотності кредитів АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (абсолютне)		
				2019/ 2018	2020/ 2019	2020/ 2018
				Кредити клієнтам на початок періоду, тис. грн.	28052410	32458158
Кредити клієнтам на кінець періоду, тис. грн.	32458158	39199834	47838898	6741676	8639064	15380740
Оборот з погашення позик за період, тис. грн.	56280126	63673214	92290432	7393088	28617218	36010306
Оборот з видачі нових позик за період, тис. грн.	54395175	63181607	93930398	8786432	30748791	39535223
Коефіцієнт надання позик	1,68	1,61	1,96	-0,06	0,35	0,29
Коефіцієнт погашення позик	0,68	0,67	0,69	-0,02	0,03	0,01
Коефіцієнт співвідношення дебетового і кредитового обороту за позиками	0,97	0,99	1,02	0,03	0,03	0,05
Швидкість обертання позик	1,86	1,78	2,12	-0,08	0,34	0,26
Тривалість одного обороту, днів	196,22	205,39	172,12	9,17	-33,27	-24,10

Провівши аналіз руху і оборотності кредитів, можна зробити наступні висновки: з кожним роком видача нових кредитів збільшується, при чому на досить вагомій сумі. Це свідчить про активний розвиток кредитного сектору банку. Те ж саме стосується і погашення позик. У 2020 році коефіцієнт надання має значно більше значення, ніж у 2018, це свідчить, що непогашені кредити збільшуються, хоча питома вага погашення раніше виданих позик також зростає. Що стосується коефіцієнта співвідношення дебетового і кредитового обороту за позиками, то у 2018 і 2019 роках дебет не перевищує кредит, а от у 2020 має незначне перебільшення. Це свідчить про небезпечну політику банку з нарощування видачі позик за поганого їх повернення. Швидкість обертання позик

збільшується і це означає збільшення кількості оборотів за рік. А от кількість днів повного обороту має незначне зменшення.

Також для більш детальної оцінки КР слід проаналізувати ще й ефективність кредитних операцій, адже це прямо впливає на кредитний ризик та стабільне функціонування банку. У таблиці 2.12 наведені усі відповідні дані.

Таблиця 2.12 – Аналіз ефективності кредитних операцій АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення (абсолютне)		
				2019/ 2018	2020/ 2019	2020/ 2018
				Процентні доходи за кредитами клієнтам, тис. грн	5621142	6669535
Рентабельність кредитних операцій, %	3,65	3,11	3,93	-0,53	0,81	0,28
Дохідність кредитних операцій на одиницю кредитних вкладень	0,19	0,19	0,17	0,00	-0,01	-0,01
Дохідність кредитних операцій на одиницю активів	0,10	0,10	0,09	0,00	-0,01	-0,01
Питома вага доходів від кредитних операцій у загальній сумі доходів	0,55	0,53	0,56	-0,02	0,03	0,01

Згідно вищезазначених даних, можна зазначити, що банк активно здійснює свою кредитну діяльність. Про це свідчить збільшення процентних доходів за кредитами, при чому на досить вагомому суму. Рентабельність кредитних операцій має значення найбільше у 2020 році – це показує доцільність застосованої банком політики встановлення відсоткових ставок на кредити та вклади. Дохідність кредитних операцій на одиницю кредитних вкладень у 2020 році зменшилась, але все одно цей коефіцієнт дорівнює відсотковій ставці за кредитами. Дохідність кредитних операцій на одиницю активів також майже не змінилась. А щодо питомої ваги доходів від кредитних операцій у загальній сумі доходів (рис. 2.1), можна зазначити, що цей показник зріс і становить більше 56% у 2020 році. Це свідчить, що ефективність кредитних операцій вища, ніж ефективність інших банківських операцій.

Рисунок 2.1 – Динаміка питомої ваги доходів від кредитних операцій у загальній сумі доходів АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Отже, проаналізувавши кредитну діяльність банку та визначивши ризики, можна зробити наступні висновки. Рівень непрацюючих кредитів у 2020 році знаходиться на досить високому рівні у порівнянні з 2018 роком, що свідчить про майбутній ризик зменшення виплат за кредитами. З проведеного вище аналізу можна зазначити, що прострочені кредити понад один рік займають аж 40% – це вказує на досить високий рівень безнадійних кредитів, неповернення яких в свою чергу призведе до використання резервів банку. І хоча з кожним роком видача нових кредитів збільшується, процентні доходи ростуть. Все ж АТ «Альфа-банк» має значну кількість великих кредитних ризиків і найголовніший з них – це стрімкий ріст непрацюючих кредитів.

3 ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Для того, щоб визначити вплив різних показників на кредитний ризик АТ «Альфа-банк» проведемо кореляційно-регресійний аналіз. Цей метод визначає відокремлений та спільний вплив факторів на результативну ознаку та дозволяє отримати кількісну оцінку цього впливу шляхом використання відповідних критеріїв. Рівняння регресії показує як в середньому змінюється результативна ознака (Y_x) під впливом зміни факторних ознак (x_i).

В якості вихідного масиву вирішено взяти показники як зовнішні щодо банківської діяльності, так і внутрішні дані банку. До зовнішніх належать: чисельність безробітних (X_1), яка прямо впливає на попит населення, на кредитоспроможність населення, адже зі зростанням безробіття здатність повертати кредити зменшується; ВВП на душу населення (X_2). До внутрішніх щодо банку показників належать активи банку (X_3) – адже зниження рівня прямо впливає на виникнення проблем, які в свою чергу впливають на загальну кредитну діяльність; кошти клієнтів (X_4); обсяг наданих банком кредитів (X_5) – зростання цього показника збільшує ймовірність зростання NLP . До залежної змінної (Y) обрано показник обсяг непрацюючих кредитів, який напряду впливає на КР. На основі цих факторів сформуємо таблицю вихідних даних (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для оцінки впливу факторних ознак X_1 , X_2 , X_3 , X_4 , X_5 на результативний показник Y [20, 17, 21]

Рік	X_1 , млн. осіб	X_2 , млн. грн	X_3 , млн. грн	X_4 , млн. грн	X_5 , млн. грн	Y , млн. грн
2012	1,66	30,91	25 577,55	14 376,41	17 199,15	7 000,00
2013	1,58	31,99	29 288,05	15 837,69	20 214,15	4 065,00
2014	1,85	35,83	35 244,38	18 060,83	24 486,89	6 203,00
2015	1,65	46,21	42 363,13	25 244,25	27 462,75	11 644,00
2016	1,68	55,85	38 953,91	31 495,40	25 629,50	14 535,00
2017	1,70	70,22	49 284,37	41 900,69	28 052,41	7 467,00
2018	1,58	84,19	60 287,20	52 488,35	32 458,16	8 100,00
2019	1,49	94,59	71 909,38	59 276,88	39 199,83	21 752,00
2020	1,67	100,43	97 592,96	73 315,86	47 838,90	19 240,00
2021	1,71	131,91	115 712,30	86 558,39	39 425,37	12 112,00

Для встановлення взаємозв'язку між зазначеними вище факторами X та показником Y проведемо кореляційний аналіз (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Кореляційна матриця

	X1	X2	X3	X4	X5	Y
X1	1	- 0,177	- 0,061	- 0,161	- 0,168	- 0,363
X2	- 0,177	1	0,965	0,994	0,973	0,596
X3	- 0,061	0,965	1	0,980	0,910	0,588
X4	- 0,161	0,994	0,980	1	0,917	0,619
X5	- 0,168	0,881	0,910	0,917	1	0,769
Y	- 0,363	0,596	0,588	0,619	0,769	1

Для побудови точної моделі виключимо фактори, які мають між собою сильну кореляцію, що свідчить про наявність у моделі мультиколінеарності, яка погіршує точність результатів. З таблиці видно, що слід виключити такі факторні ознаки як активи банку (X3) та ВВП на душу населення (X2), які мають щільний зв'язок між собою, та роблять модель недостовірною. У таблиці 3.3 бачимо підсумкову кореляційну матрицю.

Таблиця 3.3 – Підсумкова кореляційна матриця

	X1	X4	X5	Y
X1	1	- 0,161	- 0,168	- 0,363
X4	- 0,161	1	0,917	0,619
X5	- 0,168	0,917	1	0,769
Y	- 0,363	0,619	0,769	1

На основі сформованої матриці, перейдемо до проведення регресійного аналізу. Відповідні результати представлені у таблицях 3.4, 3.5, 3.6.

Таблиця 3.4 – Показники регресійної моделі

Регресійна статистика	
Множинний R	0,84
R-квадрат	0,70
Нормований R-квадрат	0,52
Стандартна помилка	4 136,63
Спостереження	9

Виконавши відповідні розрахунки, можна засвідчити наступне: коефіцієнт множинної регресії $R = 0,84$ – це говорить про те, що між обсягом непрацюючих кредитів та присутніх у моделі факторних показників є щільний зв'язок.

Рівень непрацюючих кредитів АТ «Альфа-банк» залежить від чисельності безробітних (X_1), коштів клієнтів (X_4) та обсягу наданих банком кредитів (X_5) на 70%.

Таблиця 3.5 – Дисперсійний аналіз

	Df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	3	199 930 889,09	66 643 629,70	3,89	0,09
Залишок	5	85 558 362,47	17 111 672,49		
Разом	8	285 489 251,56			

Таблиця 3.6 – Дисперсійний аналіз

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення
Y-перетин	14 477,90	26 259,62	0,55	0,61
x1	- 13 982,47	14 631,20	- 0,96	0,38
x4	- 0,14	0,14	- 1,03	0,35
x5	0,85	0,39	2,17	0,08

З таблиці 3.6 можна зробити висновок, що P-значення має досить поганий результат, але що стосується фактора x_5 , ситуація значно краща. Ймовірність того, що сталася помилка і зв'язка між обсягом кредитів та Y насправді немає, складає 8%.

Рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 14447,9 - 13982,5X_1 - 0,14X_4 + 0,85X_5 \quad (3.1)$$

Як з'ясувалось в моделі 3.1, зростання обсягу непрацюючих кредитів банку відбувається за рахунок збільшення обсягу наданих банком кредитів (X_5). Зменшення чисельності безробітних (X_1) скорочує NLP на 13982,5 млн. грн., а зниження депозитів клієнтів призводить до спаду обсягу NLP банку на 0,14 млн.

грн. Проведений кореляційно-регресійний аналіз дав змогу виявити економічні показники, від яких залежить обсяг непрацюючих кредитів АТ «Альфа-банк», та як змінні, які характеризують кредитний ризик, впливають на захищеність банку від ризику недоотримання прибутку та можливих кризових ситуацій. Було з'ясовано, що зростання обсягу наданих кредитів найбільше впливає на NLP. Отже, для того щоб скоротити ризик, необхідно розробити низку заходів щодо удосконалення процесу оцінки доцільності надання кредиту, та можливі шляхи його уникнення.

На основі Закону Додда-Френка [22], який суттєво вплинув на концепцію нагляду за банками, було розроблено вимоги, які посилять контроль у процесі здійснення кредитних операцій (рисунок 3.1).

Рисунок 3.1 – Вимоги для банку щодо управління кредитною діяльністю

Встановлені вимоги значно підсилюють та сприяють більш ефективній кредитній політиці. Тому банки повинні враховувати можливі фінансові труднощі позичальників та забезпечувати повне та своєчасне погашення кредитів для забезпечення власної фінансової безпеки. Необхідно також посилити вимоги позичальників до банків щодо забезпечення та гарантій повернення позики.

Згідно з дослідженнями, близько 80% проблемних кредитів спричинені поганим контролем рівня кредитного ризику. Інші причини, такі як недостатня кредитна оцінка позичальника, неправильна структура кредиту, неправильний кредитний договір тощо, становлять іншу частину. Відповідно до цієї інформації у таблиці 3.7 наведено перелік методів управління кредитним ризик як спосіб його мінімізації.

Таблиця 3.7 – Перелік методів для зменшення КР [23, 24, 25, 26]

Методи управління кредитним ризиком на рівні окремого кредиту	Методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля
Аналіз та оцінка проекту, що кредитується	Диверсифікація кредитного портфеля
Оцінка кредитоспроможності позичальника	Концентрація кредитного портфеля
Структурування кредиту	Встановлення лімітів кредитування
Оформлення кредитного договору	Формування резервів
Кредитний моніторинг	Сек'юритизація кредитів
-	Страховання кредитних ризиків

Дотримання вищезазначених методів дасть можливість підтримати загальний рівень КР у встановлених допустимих межах і допоможе забезпечити запланований рівень дохідності кредитної діяльності банку.

Отже, враховуючи усе вищесказане, можна виділити наступні заходи мінімізації втрат від ризику:

- додержання нормативної бази КР;
- оперативне стягнення заборгованості;
- якісна оцінка активів банку;
- визначення ефективної КП;
- дотримання оптимальної структури кредитної політики;
- встановлення ефективної цінової політики;
- робота над проблемними кредитами, особливо терміном більше одного року.

Отже, виходячи з усіх вищенаведених розрахунків та методик мінімізації КР, можемо зробити висновок щодо основних напрямків скорочення, або навіть уникнення кредитного ризику. Перш за все слід приділяти велику увагу процесу управління кредитною діяльністю банку, і особливо уважно слідкувати за тими

операціями, які мають найбільш ризикову позицію. Також необхідно запровадити чи удосконалити такі основні методи управління, як: оцінка кредитоспроможності позичальника, дотримання всіх вимог кредитного договору, страхування, встановлення лімітів чи відповідних відсоткових ставок в залежності від фінансового стану клієнта.

ВИСНОВКИ

Кредитний ризик є досить складною сукупністю елементів, які викликаються зовнішніми і внутрішніми факторами.

Під час аналізу поняття кредитного ризику банку систематизовано різні підходи та бачення науковців. Відповідно до запропонованих вченими тлумачень можна стверджувати, що кредитний ризик – це ризик невиконання позичальником початкових умов кредитної угоди, тобто неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів по ньому у встановленні договором строки.

Серед різновидів виділяють індивідуальний та портфельний кредитний ризик.

У науковій літературі розрізняють декілька факторів, що викликають кредитний ризик. За ступенем керованості фактори ризику поділяють на: керовані регульовані; умовно нерегульовані; важко регульовані; некеровані; нерегульовані фактори. Кредитний ризик може виникати з різних причин. Такими чинниками є:

- 1) чинники зовнішнього щодо банків та контрагентів середовища;
- 2) внутрішньобанківські чинники;

Важливою характеристикою кредитного ризику є його динамічність, яка вимагає від банківських працівників періодичної оцінки ризику. Оцінка кредитного ризику включає в себе кілька етапів. Якісний є, зазвичай, первинним. Кількісна оцінка базується на якісній і деталізує її. Особливо гострою проблемою для українських банків є створення методики визначення ступеню ризику за перспективними, а не минулими показниками фінансової діяльності позичальника.

Банк може розв'язати ризик кількома способами: уникнути його, прийняти повністю або прийняти за умови здійснення заходів по його зменшенню. Останній варіант є найбільш вживаним.

Зовнішні способи мінімізації кредитного ризику (розподіл ризику,

страхування ризику, забезпечення) передбачають передачу частини або всього ризику іншим економічним суб'єктам. Внутрішні (нормування, лімітування, диверсифікація, створення резервів, оцінка кредитоспроможності позичальника) засновані на самостійних спробах банку перестрахуватися. На практиці, як правило, способи поєднуються з метою посилення їх впливу.

З метою управління кредитним ризиком банків, НБУ застосовує різні методи впливу на кредитні операції банків. В першу чергу це встановлення нормативів (Н7, Н8, Н9), виконання яких є обов'язковим для всіх банківських установ.

У дипломній роботі було проведено оцінку КР та факторів, що на нього впливають. Здійснений аналіз дозволив визначити рівень ризику у АТ «Альфа-банк», частку непрацюючих кредитів, динаміку та частку резервів під очікувані збитки, а також було розглянуто дотримання встановлених НБУ нормативів кредитного ризику та динаміку коефіцієнтів, щодо кредитного ризику. В результаті дослідження отримали наступне:

- загальний обсяг кредитів АТ «Альфа-банк» за останні 4 роки зріс, що відбулося за рахунок впровадження нових технологій та залучення більшої кількості клієнтів;
- у структурі активів банку значну частку займає кредитний портфель;
- кредити, що надані юридичним особам мають занадто велику концентрацію у загальній структурі кредитного портфеля, і це прямо впливає на збільшення ризику;
- дещо завищений рівень непрацюючих кредитів, особливо строком більше року, що є важливим чинником гальмування кредитування та одним з ключових кредитних ризиків;
- недотримання норматива нормативної бази у 2018 році;
- зростаюча динаміка коефіцієнта захищеності позик, що свідчить про визнання банком можливих втрат із проблемних кредитів;
- зростання процентних доходів за кредитними операціями;

У результаті аналізу рівня КР було запропоновано розглянути кореляційно-регресійний аналіз. Даний процес дав можливість у повному обсязі оцінити фактори, які впливають на КР, і найбільшими з них виявилися чисельність безробітних, обсяг наданих кредитів та кошти клієнтів.

Перед вітчизняними банками постає важливе завдання – формування та запровадження політики та механізмів, що стосуються визначення, оцінки, перевірки та контролю кредитних ризиків. Кредитна політика встановлює схему з надання позик та спрямовує банківські операції з кредитування. Політика повинна бути сформована і запроваджена в контексті внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як становище банку на ринку, торгівельна зона, кваліфікація персоналу і технології. Належним чином розвинені політика та механізми надають банку можливість:

- підтримувати розумні стандарти кредитування;
- перевіряти та контролювати кредитні ризики;
- ретельно оцінити можливості проведення нових операцій;
- визначити й управляти проблемними кредитами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [Електронний ресурс] : вказівки, затверджені Правлінням НБУ від 15.03.2004 № 104. – Режим доступу :<http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0104500-04>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
2. Просович О. П., К. В. Процак, Цугунян А. М. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ. [Електронний ресурс] : Національний університет «Львівська політехніка», кафедра менеджменту організацій 2017. – Режим доступу:<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2018/mar/9657/iloverpdfcom-88-96.pdf>
3. Печникова А. В., Маркова О. М., Стародубцева Е. Д. Банковские операции. М.: ИНФРА-М, 2007. 368 с.
4. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64 – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
5. Дейнека О. В., Гапонько О. Ю., Москаленко А. О. Ієрархічна структура управління портфельним кредитним ризиком банку. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 р.) / ННІ БТ «УАБС» СумДУ. – Суми : СумДУ, 2020.– С.25 – 28.
6. Сало І. В. Науково-методичні підходи до ідентифікації та оцінки кредитного ризику банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/29136-54451-1-PB.pdf>
7. Павленко Л. Д, Шалда А. А. Індивідуальний кредитний ризик банку сучасні тенденції та фактори впливу. Проблеми та перспективи

розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 р.) / ННІ БТ «УАБС» СумДУ. – Суми : СумДУ, 2020. – С.25 – 28.

8. Костюк В.А. Управління кредитним ризиком банку. / Економіка і суспільство. – 2016. – № 7. – С. 754 – 760.

9. Ковальов О. Л. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006 – №2 – С. 63

10. Белянюк Л.Л. Алгоритм стрес-тестування кредитного ризику у банках [Електронний ресурс] Інфраструктура ринку – Режим доступу: http://market-infr.od.ua/journals/2018/23_2018_ukr/46.pdf

11. Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361 – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_382500-04#Text

12. Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков, Д. С. Гайдукович // «Фінанси України». – 2016. – С. 83-98.

13. Лепесій В.В. Огляд методик оцінки кредитних ризиків [Електронний ресурс] : Экономические науки. Банки и банковская система – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2011/Economics/1_87338.doc.htm

14. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351 – Режим доступу : www.bank.gov.ua/document/download?docId=33378802

15. Арсанукаева А. С. Кредитный мониторинг как система управления кредитным риском / А. С. Арсанукаева. – [Електронний ресурс] :

Финансовый менеджмент. – №1. – 2008. – Режим доступу:
<http://dis.ru/library/706/26651/>

16. Мостовенко Н. А. Кредитний менеджмент [Текст] : Навчальний посібник / Н. А. Мостовенко, Т. І. Коробчук. – Луцьк : ВолиньполіграфТМ, 2016. – 280 с.

17. Офіційний сайт АТ «Альфа-банк» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://old.alfabank.ua/storage/files/finzvitnit-abpkf-za-2020.pdf>

18. Рівень непрацюючих кредитів (NPLs) [Електронний ресурс] : Національний банк України – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

19. Національний банк України: Нагядова статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>

20. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

21. Офіційний сайт Мінфін України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minfin.com.ua/ua/deposits/bank_alfa-bank/

22. The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (HR 4173). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sec.gov/about/laws/wallstreetreformcpra.pdf>

23. Аналіз банківської діяльності : підручник. А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 600 с.

24. Банківські операції : підручник. – 3-тє вид., перероб. І доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та 48ед.; За 48е. 48ед.. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.

25. Владичин У. В. Банківське кредитування : навч. Посібн. [Текст] / У. В. Владичин. – К. : Атіка, 2008. – 648 с.

26. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. Посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с.

27. Шевчук А. М. Банківські ризики: міжнародні та вітчизняні стандарти / А. М. Шевчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць – Тернопіль : «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 2. – С. 38-42.
28. Бабкин В. Минимизация банковских рисков с позиции экономической безопасности / В. Бабкин // Управление в кредитной организации. – 2017. – №2. – С. 101-115.
29. Мостовенко Н. А. Кредитний менеджмент [Текст] : Навчальний посібник / Н. А. Мостовенко, Т. І. Коробчук. – Луцьк : ВолиньполіграфТМ, 2016. – 280 с.
30. Спіфанов А. О. Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Спіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
31. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Унів. кн., 2007. – 313 с.
32. Principles for the Management of Credit Risk [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
33. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>
34. Морозова Г. С. Сутність та методи управління кредитним ризиком банку / Г. С. Морозова // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва : Економічні науки. – 2014. – № 7. – С. 343 – 353.
35. Філь М. І. Кредитний ризик банківської установи та способи його мінімізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/1818/1/Fil%20M.I.%2C%20BSs-51.pdf>

36. Юденич М. Е. Управление кредитным риском при кредитовании корпоративных клиентов российскими банками : дис. ... канд. экон. наук, спец. : 08.00.10 / М. Е. Юденич. – СПб., 2014. – 180 с.

37. Подчесова В. Ю. Управління кредитним ризиком банку [Текст] : автореф. дис... канд. экон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Подчесова Валерія Юріївна. – Суми, 2009. – 19 с.

38. Петрушко Я. Р. Управління кредитним ризиком як запорука безпеки кредитної діяльності банку Петрушко Я.Р. // Ефективна економіка. – 2018. – № 6.

39. Верхуша Н. П. Механізм управління кредитним ризиком банку : дис.... канд. экон. наук, спец. : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Н. П. Верхуша ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2012. – 234 с.

40. Слобода Л. Роль та функції кредитних ризиків у банківській діяльності. // Регіональна економіка. – 2007 – №1 – С.128

41. Бажанов О. Є. Особливості методів управління проблемною заборгованістю банків [Текст] / О. Є. Бажанов // Бізнес інформ. – №5. – 2012. – С. 188-190.

ДОДАТОК А
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ «КРЕДИТНИЙ РИЗИК БАНКУ»

Таблиця 1.1 – Наукова-методичні підходи щодо визначення поняття «кредитний ризик банку»

Автори визначення	Визначення
Шевчук А. М. [27]	Ризик невиконання позичальником або контрагентом своїх зобов'язань відповідно до обговорених умов
Бабкін В. [28]	Невизначеність щодо виникнення збитків, внаслідок невиконання або ж невчасного виконання боржником фінансових зобов'язань перед банком.
Мостовенко Н.А., Коробчук Т.І. [29]	Наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.
Єпіфанов А. О. [30]	Міра (ступінь) невизначеності щодо виникнення небажаних подій при реалізації кредитних угод, суть яких полягає в тому, що позичальник не зможе виконати взятих на себе за угодою зобов'язань
Сало І. [31]	Можливість того, що у майбутньому в певний момент вартість банківських активів зменшиться у зв'язку з неповерненням (неповним або несвоєчасним поверненням) цих активів
Базельський комітет [32]	Можливість того, що позичальник банку або контрагент не зможе виконати свої зобов'язання з раніше досягнутими умовами
Базель II [33]	Ризик втрат, що виникає внаслідок дефолту у кредитора або контрагента
Морозова Г. [34]	Вартісне вираження ймовірності відхилення ризикової позиції від очікуваних результатів
Філь М. І. [35]	Невизначеність щодо повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань згідно з умовами кредитної угоди, тобто неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів по ньому у встановленні договором строки
Юденич М.Є. [36]	Ризик втрат у зв'язку з невиконанням контрагентами умов договору
В. Подчесова [37]	Імовірнісні негативні зміни у стані функціонування банку в разі виникнення небажаних та можливо непередбачених подій під час здійснення кредитного процесу, пов'язані з проявом конкурентної боротьби, які структуруються на події прямої або опосередкованої дії стосовно впливу на стан розвитку банку, що і визначає наявну множинність різновидів кредитних ризиків

Продовження таблиці А.1

Автори визначення	Визначення
Петрушко Я. Р. [38]	Потенційна можливість втрати сум основного боргу й відсотків по ньому, що виникає в результаті порушення цілісності руху під впливом різноманітних ризикоутворюючих факторів
Верхуша Н. [39]	Ймовірність зміни вартості або визнання активів банку знеціненими/нестратегічними через відкриття ризикової позиції, що виникає під впливом та внаслідок взаємодії зовнішніх і внутрішніх щодо банку ризик-факторів, і характеризується суттєвими несприятливими відхиленнями від очікуваних результатів
Слобода Л. [40]	Ймовірність банком часткової або повної втрати суми кредиту та процентів за користування кредитом або отримання доходу на вкладений капітал внаслідок впливу чинників зовнішнього та внутрішнього походження

ДОДАТОК Б
ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ
КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Таблиця Б.1 – Характеристика основних методів оцінки кредитного ризику (складено автором на основі [41])

Метод	Характеристика
Скоринг	<p>Скоринг є математичною або статистичною моделлю, за допомогою якої на основі кредитної історії «минулих» клієнтів банк намагається визначити, наскільки велика вірогідність, що конкретний потенційний позичальник поверне кредит в строк. З допомогою скоринга можна визначити проаналізувати кредитоспроможність групи потенційних позичальників, під яку проектується продукт, і, виділивши основні якості позичальників, сприяючі зниженню ризику, спрямувати основні маркетингові зусилля саме на таких позичальників. Скоринг є класифікаційною задачею, де виходячи з наявної інформації необхідно одержати функцію, найточніше розділяюче вибірку клієнтів на «поганих» і «хороших».</p>
Монте-Карло	<p>Даний метод полягає в оцінці кредитного ризику шляхом одержання емпіричної функції розподілу випадкової величини. При цьому реалізується наступний алгоритм:</p> <ul style="list-style-type: none"> – для кожного кредиту генеруються рівномірно розподілені від 0 до 1 випадкові величини; – розраховується рівень збитків за кожним кредитом у портфелі на основі зворотної функції розподілу; – розраховується сума збитків; – процедура повторюється багато разів, та за вибіркою будується емпірична функція розподілу збитків. <p>Тобто, в основі методу лежить розрахунок функції, завдяки якій оцінюється ймовірність виникнення кризового стану контрагента (дефолту) протягом дії зобов'язання. Емпірична функція розподілу дозволяє кількісно оцінити кредитний ризик у загальноприйнятій ідеології Value-at-Risk, як максимально можливі збитки із заданою довірчою ймовірністю. Для цього досить узяти квантиль відповідного порядку. Цей підхід використовується в автоматизованій системі ризик менеджменту «Прогноз.Ринок» для оцінки сукупного ризику кредитного і ринкового портфелів банку.</p>

Продовження таблиці Б.1

Метод	Характеристика
Методика НБУ	<p>Полягає у розрахунку показників ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності. В залежності від показників відбувається розподілення позичальників за класами: (клас А – фінансова діяльність добра, є можливість надання кредиту; клас Б – фінансова діяльність добра з тенденцією до погіршення; клас В – фінансова діяльність задовільна і потребує більш детального контролю; клас Г – фінансова діяльність незадовільна і спостерігається нестабільність; клас Д – фінансова діяльність незадовільна, є збитки). За станом погашення позичальником/контрагентом - юридичною особою кредитної заборгованості за основним боргом (у тому числі за операціями репо) та відсотків/комісій за ним на підставі кредитної історії позичальників та їх взаємовідносин з банком обслуговування боргу поділяється на три групи: добре, слабе та незадовільне. Відповідно до перелічених критеріїв здійснюється класифікація кредитного портфеля за рівнем ризику та визначається категорія кредитної операції, як стандартна, під контролем, субстандартні та безнадійна.</p>
Математичні методи	<p>Вони включають у собі: підхід Credit Suisse Financial Products (CSFP) с використанням Credit Risk+; методика KMV, та Credit metrics/ Credit VaR. У результаті розрахунку математичними методами отримується функція розподілу вірогідності, що відображає рівень ризику операції.</p> <p>Інформаційною базою для розрахунку математичними методами є: інформація рейтингових агентств про вірогідність дефолту; поточний стан рейтингу; вірогідність переходу в інші рейтингові категорії; структура капіталу підприємства; зміна прибутковості; вартість активів в динаміці. В основі підходу Credit Suisse Financial Products (CSFP) с використанням Credit Risk+ лежить: збір інформації; визначення періоду для побудови оцінки; оцінка вірогідності дефолту, через уявлення у вигляді розподілу Пуассона.</p> <p>Згідно методики KMV: збір інформації; визначення періоду для побудови оцінки; оцінка розподілу вірогідності зміни вартості підприємства шляхом побудови моделі Мертона.</p>
Методика Базельського комітету	<p>В основі лежать три підходи: Стандартизований підхід (Standardized Approach); Основний IRB-підхід (Foundation IRB (Internal ratings-based) Approach); Розвинений IRB-підхід (Advanced IRB Approach). У результаті використання методики відбувається привласнення кожної категорії позичальників ризикової ваги.</p>

ДОДАТОК В

ФІНАНСОВІ ЗВІТИ АТ «АЛЬФА-БАНК» ЗА ПЕРІОД 2017-2020 рр

Таблиця В.1 – Звіт про фінансовий стан (Баланс) АТ «Альфа-банк» за 2017-2020 рр., тис. грн.

АКТИВИ	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	8360068	9695179	13473472	24264327
Кредити та заборгованість банків	3272973	8999808	548304	200628
Кредити та заборгованість клієнтів	28052410	32458158	39199834	47838898
Інвестиції в цінні папери	4103469	4271878	9211129	12286826
Похідні фінансові активи			742349	329058
Інвестиційна нерухомість	2424823	1976750	2104157	899502
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	62	62	1981	1981
Відстрочений податковим актив	1042568	725142	858374	852369
Основні засоби та нематеріальні активи	1258122	1099721	3692290	3617050
Інші активи	768992	726080	1679815	6360900
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття	878	334424	397674	941423
Усього активів	49284365	60287202	71909379	97592962
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Кошти банків	1286944	35589	50335	106366
Кошти клієнтів	41900685	52488347	59276880	73315858
Похідні фінансові зобов'язання			1285	125466
Боргові цінні папери, емітовані банком	62250	44937	6902	8456
Кошти, що отримані від НБУ				9914846
Резерви за зобов'язаннями	39309	49499	89459	145415
Інші зобов'язання	898876	1243331	2768892	2928111
Субординований борг	1403359	1384411	1184309	1413730
Зобов'язання групи вибуття			11904	11743
Усього зобов'язань	45591423	55246114	63389966	87969991
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Статутний капітал	12179756	12179756	28726248	28726248
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739630	739630	2367572	2367572
Резервні та інші фонди банку	294048	353769	1228425	1421007
Резерви переоцінки	335144	11272	136032	65242
Нерозподілений прибуток/(непокритий збиток)	-9855636	-8243339	-23938864	-22957098
Усього власного капіталу	3692942	5041088	8519413	9622971
Усього зобов'язань та власного капіталу	49284365	60287202	71909379	97592962

Таблиця В.2 – Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід (Звіт про фінансові результати) АТ «Альфа-банк» за 2017-2020 рр, тис. грн.

	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Процентні доходи	5486468	6866469	8252240	8731766
Процентні витрати	-2701006	- 3088369	- 4275646	-3673344
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	2785462	3778100	3976594	5058422
Чисте збільшення резерву під зменшення корисності процентних фінансових активів	-2122207	- 2147605	- 1288504	-3163852
Чисті процентні доходи за вирахуванням резерву під зменшення корисності процентних фінансових активів	663255	1630495	2688090	1894570
Комісійні доходи	1685485	2669877	3644387	4293929
Комісійні витрати	-309543	-415670	-803671	-1189176
Результат від операцій з цінними паперами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	62560	36752	283114	27684
Дохід від перекласифікації переоцінки боргових фінансових інструментів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід			1020	13990
Результат від операцій з похідними фінансовими інструментами	-176940	198548	223014	396983
Результат від переоцінки похідних фінансових інструментів	-6528	204053	578438	-537472
Переоцінка класифікована у реалізовані доходи від фінансових інструментів, які обліковуються за справедливою вартістю з визначенням результату переоцінки у іншому сукупному доході	-14	0	0	0
Результат від операцій з іноземної валюти	176468	149854	265686	359585
Результат від переоцінки іноземної валюти	56750	-170366	-534842	844549
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	63493	129822	-74898	-29349
Витрати, які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	16037	-2876	-16757	-21052
Чисте збільшення резерву під знецінення інших активів	-1798	-6257	-7163	18151
Чисте збільшення резервів під знецінення боргових цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	0	0	-29672	-10751
Чисте збільшення/(зменшення) резервів за зобов'язаннями	0	-10252	-30984	-54981

Продовження таблиці В.2

Чистий збиток від модифікації фінансових активів	0	-77680	-157452	-133224
Чистий прибуток/(збиток) від припинення визнання фінансових активів	0	180	245	17208
Чистий прибуток/(збиток) від припинення визнання фінансових зобов'язань	6469	4800	2856	5381
Витрати від зменшення корисності на продаж	0	0	-60456	-20644
Чистий прибуток /(збиток) від вибуття необоротних активів, утримуваних від продажу	0	0	-23290	83240
Інші операційні доходи	1180402	698362	730380	558424
Адміністративні витрати	-2682900	-3372218	-4900126	-5340302
Прибуток/(збиток) до оподаткування	733196	1667424	1777919	1176743
Витрати на податок на прибуток	-135980	-357164	147901	-21958
Прибуток/(збиток) за рік	597216	1310260	1925820	1154785

ДОДАТОК Г
АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ДЕПОЗИТІВ
БАНКУ

Таблиця Г.1 – Аналіз динаміки складу та структури депозитів АТ
«Альфа-банк» за 2018-2020 рр. [17]

Види депозитів	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Фізичні особи – резиденти	31338638	59,71	35729726	60,28	42688430	60,20
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	4242901	8,08	5811296	9,80	7866493	11,09
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	2817172	5,37	3957889	6,68	4397212	6,20
Переробна промисловість	3060651	5,83	3387080	5,71	4416615	6,23
Діяльність транспорту та зв'язку	3770632	7,18	2307664	3,89	3733921	5,27
Фінансова діяльність	1833859	3,49	2015150	3,40	2776124	3,91
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1116475	2,13	1579301	2,66	1934923	2,73
Фізичні особи – нерезиденти	701367	1,34	933143	1,57	844304	1,19
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	303678	0,58	672108	1,13	122934	0,17
Юридичні особи – нерезиденти	1202505	2,29	432190	0,73	1066832	1,50
Інші	2100469	4,00	2451333	4,14	1066832	1,50
Всього	52488347	100	59276880	100	70914620	100

ДОДАТОК Д

СКЛАД ТА СТРУКТУРА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ

«АЛЬФА-БАНК» ЗА ПЕРІОД 2018-2020 рр

Таблиця Д.1 – Склад та структура кредитного портфелю за метою кредитування АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
кредити, що надані юридичним особам	25677583	79,11	24465905	62,41	33347695	69,71
лізинг юридичних осіб	120873	0,37	480101	1,22	408937	0,85
лізинг фізичних осіб	0,00	0,00	10998	0,03	31831	0,07
іпотечні кредити фізичних осіб	1824927	5,62	11020956	28,11	9831557	20,55
кредити, що надані фізичним особам на поточні потреби	13095364	40,35	17158162	43,77	17519048	36,62
інші кредити, що надані фізичним особам	899118	2,77	1942788	4,96	1515986	3,17
Резерв під зменшення корисності	-9 159 707	-28,22	-	-	-	-
Всього кредитів	32458158	100,00	39199834	100,00	47838898	100,00

Таблиця Д.2 – Склад та структура кредитного портфелю за видами економічної діяльності АТ «Альфа-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Фізичні особи	15819409	38,01	30132904	54,71	28898422	46,12
Будівництво та нерухомість	2489429	5,98	4136240	7,51	5171300	8,25
Сільське господарство	4810815	11,56	3869401	7,03	5407029	8,63
Оптова торгівля	1669090	4,01	2562553	4,65	2512776	4,01
Хімія, нафтохімія	1927756	4,63	2203867	4,00	2080423	3,32
Роздрібна торгівля продуктами харчування	2320992	5,58	2120675	3,85	2415923	3,86
Електроенергетика	4489619	10,79	2018953	3,67	2386694	3,81
Фінансові послуги	452662	1,09	1509676	2,74	2049146	3,27
Нафтогазова промисловість	956597	2,30	1410666	2,56	1562570	2,49
Машинобудування	3932912	9,45	1244392	2,26	1260012	2,01
Інші	2748584	6,60	3869583	7,03	8910759	14,22
Всього кредитів	41617865	100,00	55078910	100,00	62655054	100,00